

Velkommen til Holme Å

Hovborg egnen ligger vest for Israndslinien i området mellem Holsted og Grindsted Bakkeøer. Mellem bakkeøerne løber en smeltevandsdal, hvor Holme Å løber i bunden.

Lige fra istiderne og frem til i dag er der sket en stor forandring af landskabet dels via naturens egne kræfter, men også med menneskets indgreb gennem tiden. Området byder på hede, overdrev og fugtige enge. Det er også de store plantagers egn – måske har du hørt om Københavner Plantagerne? Egnen gemmer på gravhøje og langdysser samt Treherredstenen. Du vil også finde en varieret natur med masser af dyr og planter.

Naturudstilling

Lige vest for Hovborg ligger et lille hus med en udstilling om Hovborg-egnen. Udstillingen fortæller om landskabet, naturen og mennesker omkring Hovborg gennem tiderne. Du kan også få noget at vide om, hvad en tur langs Holme Å kan byde på. På husets bagvæg findes et stort maleri, hvor du kan følge tiden fra sidste istid og frem til nutidens Hovborg. Maleriet er lavet af Lars Ringgaard.

Udstillingen er etableret af Ribe Amt i samarbejde med Museet på Sønderskov, Natur- og Kulturskolen på Sønderskov og konsulentfirmaet Naturplan.

Udstillingen er åben fra påske til og med skolernes efterårsferie. Udenfor dette tidsrum kan man træffe aftale med Hovborg Kro eller Museet på Sønderskov om lån af nøgle.

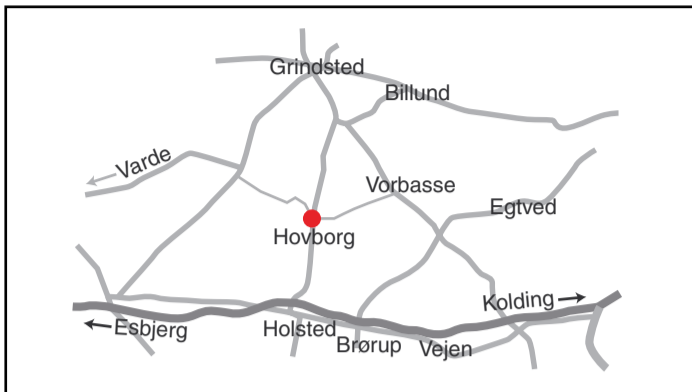
Folderen er udgivet af Ribe Amt 2004.
Fotos: Carl C. Christiansen, Ove Detlevsen, John Frikke, Jens Muff Hansen/Naturplan, Anne Vibe Jensen, Stig Bachmann Nielsen/Naturplan, Flemming Sørensen, Morten Sørensen, Jens Vahl. Tekst, layout og produktion: Naturplan • www.naturplan.dk

Ta' på tur... langs Holme Å ved Hovborg

I denne folder er beskrevet 3 ture i Holme Ådal omkring Hovborg. På strækningen slynger Holme Å sig gennem et varieret landskab med skrånninger, græssede enge, hedebacker og plantager. De anlagte stier giver mulighed for både kortere og længere ture for hele familien.

Husk ordentligt fodtøj – stien kan være fugtig!

Kyst til Kyst Stien

Har man lyst til at vandre længere, kan man følge Kyst til Kyst Stien, hvor det muligt at vandre hele vejen fra Vejle til Blåvands Huk – en tur på 120 km.

Fra Gispel Mose – vest for Bække – til Karlsgårde Sø følger stien Holme Å. Her kan man nyde afvekslende landskaber med heder, moser og enge. Fra Karlsgårde Sø følger stien Varde Å, som munder ud i Ho Bugt. Herfra går stien gennem klitplantage og hede til Danmarks vestligste punkt, Blåvands Huk.

Du kan få flere oplysninger om Kyst til Kyst Stien og Hovborg-området i folderen "Ta' på vandretur... Blåvand – Bække". Se desuden "Vandreruten Vejle – Bække" udgivet af Vejle Amt.

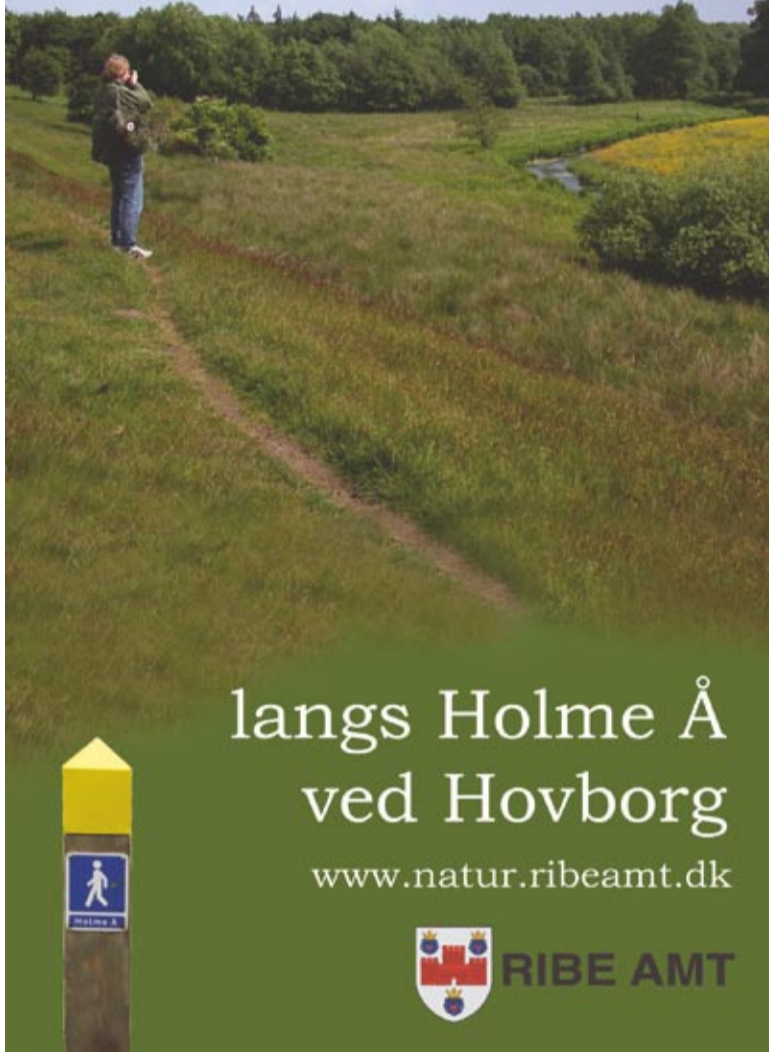
Folderne kan fås på turistkontorer og biblioteker.

www.natur.ribeamt.dk

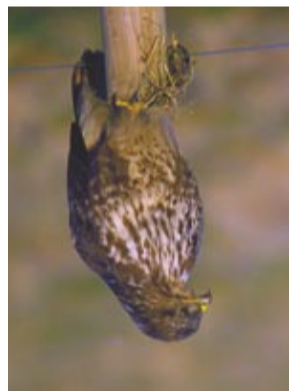
God tur!

Ta' på tur...

langs Holme Å ved Hovborg

www.natur.ribeamt.dk

SVævende over ådalen ser man ofte en rovfugl, med brede vinger, rundt hoved og kort hale - det er musvågen. Den lever næsten udelukkende af mus - heraf navnet.

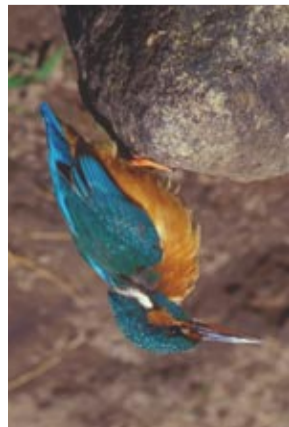
Over både marker og enge ledsages man overalt af sanglærkerens sang. Hvis lærken synger tidligt om morgenen bliver det godt vejr - siges det!

Langs åbredden ser man ofte en fiskehejre - den venter tålmodigt på en uforståelig fisk. Reden bygges den i høje træer, ofte langt fra åen.

Over de fugtige engstøger langs åen kan man i maj-juni høre dobbeltbekkasinens vrinskende "sang". Lyden kommer af de yderste halefjer, der vibrerer, når fuglen kaster sig ned gennem luften.

Hvis man ser en blå fugl, der lynhurtigt stryger hen over vandet, har man set isfuglen. Trods sine strålende farver, kan den eller være svært at få øje på. Den lever af småfisk og vandinsekter, som den fanger ved at styrtdykke fra en udkigspost over vandet.

Bækkørreden er med sine gyldne farver med mørkrøde pletter en af vore smukkeste fisk. Den lever hele sit liv i almindelig i Holme Å. Strømmende vand, og er generer den.

Hugormen ser man mest, når den tager solbad på åbne skrånninger og heder. Når den jager, støjter den ofte ud i enge og moser, hvor den tager mus og frøer. Hugormen er fredet - og fredelig, hvis man ikke generer den.

I det tidlige forår lægger den buitsnude frø sine æg i oversvømmede enge og sumpe langs åen. I sommertiden - når haletudserne forvandles og går på land - vrimler det med små frøer i engen.

Lavt over engens græs og hedens lynn flyver mertugl - blåfuglen. Når den sidder i en blomst, kan man se dens grå underperiode, der er fyldt med små sorte og orange pletter.

Hold øje med ravegraven langs ådalens skrænter! Ræven selv ser man dog sjældent - men i de tidlige morgen timer kan rævemor være på vej tilbage til de utålmodigt ventende unger.

Som kendetegn for en naturlig og varieret eng står den violette maj-gøgeurt. Det er en af de første planter, der forsvinder, hvis græsningen opgives og engen gror til. En af forklaringerne på gøgeurtens navn er, at den blomster nær gøgen er kommet. Den vokser langsomt og sætter kun en blomsterstand om året - så lad den stå!

Kragefod har navn efter sine blade, der kan minde om en udbredt fuglefod. Den vokser i ådalens våde enge og sumpe og får mørkrøde blomster i juli.

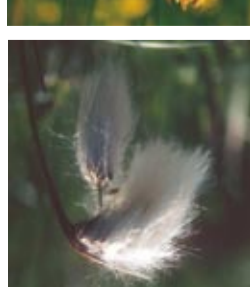
Overalt på de fugtige enge kan man finde eng-forlemmigejens små, lyseblå blomster. Blå har fra gammel tid været troskabens farve. Forlemmigej blev derfor brugt som gave til den elskede.

De fligede blomsterblade giver navn til trævlektonen, der i forsommeren farver engene lysrøde. Den har været kaldt storkeblomst, fordi den blomster, når storken er kommet.

Tæt samlet i et hoved sidder sump-kællingetaands 10-20 gule blomster. Prøv at trække blomstens underbæbe tilbage, så kan man se de sammenvoksede støvdragere - der kan ligne en lang og drabelig tand - deraf plantens navn.

I maj og juni kan engene være hvide af kæruldens silkeglinsende indsamlet og brugt til dynefyld og klædestoffer.

Fugle

Dyr

Blomster

	Kyst til Kyst Stien
	Rundtur
	Hede
	Skov
	Parkeringsplads
	Campingplads
	Primitiv teltplads

Tofterup – Baldersbæk

På denne strækning går stien gennem et meget varieret landskab, med både græssede enge, tilgroede moser, heder og plantager. Her findes store vidder med rig mulighed for at være "sig selv".

Hedens opdyrkning

Egnen omkring Hovborg var tidligere domineret af den vidstrakte, åbne hede. I løbet af 1800-tallet tog hedens opdyrkning fart, fremskyndet af "Det Danske Hedeselskab", der blev stiftet af Enrico Dalgas i 1866. Det var tungt arbejde at opdyrke heden. Først skulle lyngen brændes af, så pløjede man to gange og endelig skulle der tilføres "mergel", som er kalkholdigt ler. Jorden skulle også tilføres gødning, som man kunne få fra husdyrene, som især levede af engenes hø. Engene var dermed en forudsætning for at opdyrke heden.

Starup Kirke

Smukt beliggende syd for åen ligger Starup Kirke. I den romanske kirke findes en meget imponerende sengotisk altertavle fra ca. 1520.

Åen og fiskene

I maj-juni karakteriseres Holme Å på store strækninger af vandranunklen, hvis blomster danner hvide tæpper på overfladen. Ørreden står ofte i skjul under planterne, hvorfra den lynhurtigt kommer frem for at tage insekter på overfladen. Det høres som et lille plask – ørreden "ringer". I Holme Å findes god bestand af bækkørred, der har det bedst i et slynget vandløb med god strøm. Strækningen mellem Tofterup og Hovborg er fredet – blandt andet for at bevare det uregulerede vandløb. Hvis man vil fiske i åen, er det nødvendigt med både et landsdækkende fisketegn (fås på posthuset) og et lokalt fisketegn.

Overnatningsmuligheder

På kortet er vist hvor der er camping- og teltpladser. På de primitive teltpladser er vandrere velkomne til at overnatte i telt indenfor fodhegnet og til at tænde bål på ildstedet.

Baldersbæk – Hovborg

Stien går fra Baldersbæk gennem en bred ådal med græssede enge og stejle skrånninger. Ved Hovborg går stien forbi Naturudstillingen.

Enge og engvanding

Tidligere blev alle engene langs åen afgræsset eller brugt til høslæt. For at gøre engene så frugtbare som muligt, vandede man dem med

det næringsrige åvand. Ved at stemme vandet op og lede det gennem kanaler langs med åen, kunne vandet sive ind og gøde engene. Langs åen findes stadig spor af de gamle engvandingsskanaler, men de kan være svære at få øje på.

Med kunstgødningen mistede engene deres værdi. Græsning og høslæt bruges kun i begrænset omfang i dag. Derfor gror mange af ådalens enge efterhånden til i pilekrat og rørskov.

Plantager

På den sidste del af turen kan man tage en rundtur op gennem Baldersbæk Plantage. Den er mere varieret end de fleste vestjyske plantager. Her findes både en del birk og strækninger med egekrat. Egekrattet har fået sit krogede udseende ved tidligere tiders beskæring (stævningsskov).

Villa Baldersbæk

Grosserer Holger Petersen investerede både penge og energi på tilplantningen af heden omkring Hovborg. Han fik gjort velhavende folk i København interesserede i sagen og i 1891 købte han en forfalden hedegård og 625 tonder land jord. Her anlagde han Baldersbæk Plantage og byggede den imponerende Villa Baldersbæk. Indkørslen til villaen er prydet med en række sandstensskulpturer, der oprindeligt sad på børsbygningen i København.

Treherredsstenen

Lige ved åbredden neden for Baldersbæk står en sten med 3 ansigter. Stenen er rejst i 1912 af Holger Petersen, på det sted hvor 3 herreder støder sammen. Herreder var tidligere en militær inddeling af landet (hær-red). På treherredsstenen er afbildet 3 mænd, der har betydet meget for egnen: E. M. Dalgas, som vender mod Slaugs Herred, Kromand J.C. Sørensen, som vender mod Skads Herred, og Skovrider I. C. Sørensen, som vender mod Malt Herred.

Øst for Hovborg

Navnet Hovborg menes at stamme fra, at der på stedet har været et "hov" – et sted, hvor man ofrede til guderne. Byen er opstået ved et vadested på oksevejen. Ved vadestedet holdt oksedriverne gerne hvil. Det dannede grundlag for Hovborg Kro, der er bygget i 1790. Kroen havde store arealer, hvor kreaturerne kunne græsse, mens folkene hvilede ud. I dag er der både spisested, hotel og kursuscenter på kroen.

Hovborg Fiskeri

Fra Hovborg går stien forbi Hovborg Fiskeri, hvor der opdrættes tusinder af ørreder. Den høje, hvide bygning er bygget i 1868 som mølle af kromand Nicolai Poulsen. Vandet ledes fra Holme Å ind gennem "fødekanalen", der ligger op mod stien. Fiskene fodres fra automater, der leverer en pille tørfoder, når fiskene skubber til en stang i vandet. Derved sparer man på foderet og forurener mindst muligt.

Projekt "Holme Å"

Holme Å-stien blev etableret i midten af 1980-erne, hvor "marginaljordsdebatten" bl.a. satte fokus på, hvordan landets naturværdier kunne bevares og gøres tilgængelige for en bredere del af befolkningen. I et samarbejde mellem Friluftsrådet, landbrugsorganisationerne, kommunerne og Ribe Amt blev stien etableret i første omgang i en forsøgsperiode på 5 år.

Stien løber på privat jord, og er baseret på frivillige aftaler med lodsejerne. Da stien blev en stor succes er aftalerne nu forlænget for tredje gang. Hovborg er blevet et centralt punkt på Holme Å-stien, og der er nu både kro, campingplads, hytteby, primitiv overnatningsplads og naturudstilling i tilknytning til byen og stien.